

ВІТАЄМО з ЮВІЛЕЄМ!

До 70-річчя Анатолія Вікторовича Руденка

Анатолій Вікторович Руденко народився 1 січня 1955 року в с. Русалівка Черкаської області. Батько – інженер, мати – вчителька математики. Саме вона вибрала синові ім'я на честь одного зі своїх учнів, Анатолія Швиденка, блискучого математика, який згодом став відомим професором. Анатолій Вікторович також із дитинства й назавжди полюбив математику, хоча й не присвятив їй життя. Втім, йому подобалися всі науки й навчання загалом. Усі 10 років він навчався без жодної «четвірки», закінчив школу із золотою медаллю, а потім вступив до Київського медичного інституту, де за шість років навчання також не мав жодної іншої оцінки, крім «5» та «5+». З Анатолієм Швиденком він згодом зустрівся в Австрії, у Відні, де той понад 20 років очолював відділ у Міжнародному інституті системного аналізу.

У 1977–78 роках А.В. Руденко проходив інтернатуру з хірургії в Черкаській міській лікарні. Тоді ім'я Миколи Михайловича Амосова було на слуху в усіх – відомий кардіохірург, академік, публіцист, кібернетик, письменник, лектор, Герой Соціалістичної Праці. Його знали й поважали всі. Працювати в його клініці Анатолій Вікторович навіть не мріяв – це здавалося недосяжним. Але знайомі порадили все ж таки спробувати – саме тоді побудували новий великий корпус клініки й набирали молодих лікарів.

Першим, до кого звернувся Анатолій Вікторович, був Геннадій Васильович Книшов – на той момент молодий доктор наук, завідувач відділу. Розмова склалася досить легко, лікарі були потрібні, залишалося отримати згоду М.М. Амосова. Той після нетривалої розмови сказав: «Спробуй». Так і почалася робота в інституті, яка триває вже майже 50 років. Спочатку його зарахували на посаду лікаря серцево-судинного хірурга клініки серцевої хірургії Київського НДІ туберкульозу і грудної хірургії імені Ф.Г. Яновського (клініку серцевої хірургії реорганізували в інститут серцево-судинної хірургії згодом, у 1983 році).

Від перших днів роботи його залучали й до наукової діяльності – він набирав матеріал в архіві, аналізував літературу, обстежував хворих. У 1982 році Анатолія Вікторовича обрали за конкурсом на посаду молодшого наукового співробітника клініки серцевої хірургії цього ж інституту. Результатом наукових пошуків став захист кандидатської дисертації на тему: «Протезування мітрального клапана після попередньої комісуротомії» (1984 р.). У 1987 році ВАК СРСР присвоїв А.В. Руденку вчене звання старшого наукового співробітника.

Після захисту кандидатської дисертації Г.В. Книшов запропонував нову наукову тему – лікування інфекційного ендокардиту. На той час ця проблема здавалася малоперспективною: імплантація штучного протеза в інфіковане місце суперечила всім усталеним нормам кардіохірургії. Однак після перших спроб сумніви розвіялися – операція надійно ліквідувала септичний процес і стабілізувала гемодинаміку. Напряму виявився настільки перспективним, а кількість пацієнтів – значною, що було створено відділення хірургічного лікування інфекційного ендокардиту, яке очолив А.В. Руденко.

Усе розроблялося вперше: визначалися показання та протипоказання до хірургічного лікування інфекційного ендокардиту, обґрунтовувалися й упродовжувалися нові хірургічні методики, зокрема клапанозберігаючі операції та ліквідація абсцесів серця. Піонерські розробки А.В. Руденка стали основою нового напрямку в кардіохірургії – хірургії інфекційного ендокардиту. У 1996 році він захистив докторську дисертацію на тему: «Хірургічне лікування інфекційного ендокардиту».

Впровадження запропонованих А.В. Руденком нових методик дозволило досягти найкращих у світі результатів при цій надзвичайно складній патології, зменшити летальність у 4 рази та частоту рецидивів у 5 разів. За цю розробку А.В. Руденко отримав звання Лауреата Державної премії України у галузі науки і

техніки за напрямом медицина за 2005 рік. І на сьогодні інститут залишається лідером у цьому напрямі кардіохірургії – вже проліковано близько 7000 пацієнтів, летальність не перевищує 2%, рецидиви – менше 1%.

Важливою віхою в біографії А.В. Руденка стало тримісячне стажування у професора Р. Кьорфера (Reiner Körfer, Herz- und Diabeteszentrum, Bad Oeynhausen) у Німеччині. Висока ерудиція професора, бездоганна німецька організація роботи, передові технології, сучасне обладнання і, водночас, максимальна простота та швидкість хірургічних втручань – усе це справило глибоке враження на молодого доктора наук.

«Ви занадто ускладнюєте операції, – сказав професор Кьорфер, вислухавши, які проблеми не можуть вирішити кардіохірурги в Україні. – Чим простіше буде втручання, тим менше помилок, тим кращі результати».

Хороші відносини з професором Кьорфером збереглися на багато років. Саме він погодився прооперувати М.М. Амосова, коли той потребував кардіохірургічного втручання, оскільки в Україні на той час не було необхідного обладнання для безпечного проведення операцій у пацієнтів похилого віку. Той самий дефіцит апаратури не дозволяв А.В. Руденку повною мірою впровадити у щоденну практику весь досвід, набутий у Німеччині.

Після відвідин Інституту в 1999 році й ознайомлення з рівнем забезпечення апаратурою професор Кьорфер зауважив: «Не тільки ви приїжджаєте до мене, а й я буду надсилати до вас своїх хірургів – нехай побачать, у яких умовах працюють інші, і нехай цінують те, що мають».

Цю ж думку, хоча й іншими словами, через два роки висловив інший хірург – Р. Болтон (Randolph Bolton), якого А.В. Руденко запросив до Інституту після свого стажування у США: «Я розумів, що ми в США використовуємо занадто багато обладнання та матеріалів під час операцій, але що можна оперувати взагалі без нічого – я навіть не уявляв».

Певною мірою це були жарт і перебільшення, але дійсно, на той час в Україні було вкрай складно отримати мембранні оксигенатори, апаратуру для моніторингу стану хворих під час операції та в післяопераційному періоді, дихальні апарати, здатні забезпечити тривалу вентиляцію легень з адекватними фізіологічними параметрами. Навіть стандартні зарубіжні кардіопротекторні розчини були у дефіциті – їх готували самотужки *ex tempore*.

Ознайомившись із цією методикою кардіопротекції, професор Кьорфер відреагував лаконічно: *"It's poison"*. Але такі були часи, такі були умови в державі.

А.В. Руденко розумів, що покращення матеріально-технічного забезпечення чекати не доводиться, і вирішив піти іншим шляхом. Саме в той час директор

Інституту Г.В. Книшов вольовим рішенням призначив його завідуючим відділення хірургії ішемічної хвороби серця.

Ситуація у відділенні була критичною – летальність при аорто-коронарному шунтуванні (АКШ) у разі перевищувала показники провідних клінік світу і сягала 18–20%. Розуміючи, що за наявного рівня оснащення забезпечити фізіологічні параметри штучного кровообігу неможливо, А.В. Руденко вирішив виконувати АКШ без використання штучного кровообігу, на працюючому серці.

Зустріч із Ч. Райтером (Charles Reiter, Scott & White Hospital, Texas, USA) допомогла йому зрозуміти, як цього досягнути. Хоча методика коронарного шунтування на працюючому серці була, в принципі, відома, у світі лише деякі хірурги-віртуози змогли повністю перейти на виконання АКШ без використання штучного кровообігу. Чарльз Райтер був одним із них.

Ця зустріч була доленосою – незабаром А.В. Руденко виконував всі операції шунтування на працюючому серці. Результати не змусили себе чекати – за короткий час післяопераційну летальність вдалося знизити більш ніж у 10 разів: з 19,4% у 1998 році до 1,4% у 2002 році.

Протягом останніх 25 років у НІССХ імені М.М. Амосова 97% усіх операцій коронарного шунтування виконували без застосування штучного кровообігу. За цей період в Інституті проведено понад 16 000 таких операцій – це один із найбільших у світі досвідів, накопичених в одній клініці.

За останні 10 років при операціях аорто-коронарного шунтування летальність склала менше 1%, тоді як за даними Асоціації торакальних хірургів США летальність при цій патології в клініках США становила близько 2%.

За впровадження нових технологій А.В. Руденко отримав Подяку Кабінету Міністрів України (2005). А.В. Руденко отримав звання професора в 2006 році. У 2008 році йому було присвоєно Почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». За багаторічну сумлінну працю, особистий внесок у розвиток охорони здоров'я та медичної науки й високий професіоналізм він був нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня (2015) та II ступеня (2019).

У 2009 році він був обраний членом-кореспондентом НАН України. За видатний вклад у хірургічне лікування ішемічної хвороби серця у хворих на цукровий діабет, у 2012 році А.В. Руденко удостоєний Golden OTIS International Trust Award.

У 2016 році А.В. Руденко зайняв посаду заступника директора з наукової роботи Національного інституту серцево-судинної хірургії імені М.М. Амосова НАМН України. У 2017 році він став академіком Національної академії медичних наук України та лауреатом премії імені М.Д. Стражеска НАН України.

У 2022 році А.В. Руденко отримав Премію Кабінету Міністрів України, а також був нагороджений відзнакою НАМН України «Медаль імені М.М. Амосова» та Почесною грамотою НАМН України.

А.В. Руденко є автором понад 350 наукових робіт та науковим керівником трьох докторських і десяти кандидатських дисертацій. Вихованці його наукової

школи займають провідні позиції в кардіохірургічних центрах України та за кордоном. І до сьогодні Анатолій Вікторович продовжує активно працювати в хірургії.

Бажаємо ювіляру подальших успіхів у його важливій праці, міцного здоров'я, нових задумів і великих досягнень!